

Prije 75 godina u Podgori, podno Biokova (10. rujna 1942.) , osnovana je Partizanska ratna mornarica od Primorskog voda – prve jedinice čije su borbene akcije bile usmjerene isključivo na more.

Oslobodilačka borba na moru razvijala se kao i na kopnu. Nizali su se podvizi naših pomoraca. Od rujna 1942., u Podgori, djeluje Primorski vod – jezgra partizanske ratne mornarice koja je iz dana u dan postajala sve brojnija i sve opremljenija. Uz ogromne napore, mornari – partizani su pobijedili tehnički neusporedivo opremljenijeg neprijatelja na moru i, zajedno s drugim jedinicama Narodnooslobodilačke vojske, oslobodili naš Jadran. Odlukom Vrhovnog komandanta NOV i POJ osnovana je 18. prosinca 1942., Sekcija za ratnu mornaricu pri Štabu Četvrtre operativne zone Hrvatske, kao prva komanda Ratne mornarice Narodnooslobodilačke vojske. Sekcija je 28. prosinca uspostavila mornaričku postaju u Podgori, u kojoj je 23. siječnja 1943. godine formiran Prvi mornarički odred s četama u Podgori, Tučepima i Igranima.

Narodnooslobodilački rat od samog početka oružanog ustanka počeo se voditi i na našoj obali i otocima. U prvoj godini se partizanska aktivnost na moru sastojala prvenstveno od redovitog održavanja ilegalnog pomorskog prometa, najčešće ribarskim čamcima i brodovima, između otoka i kopna.

Prebacivanjem aktivista, propagandnog materijala i kurira ostvarena je međusobna povezanost partijskih organizacija na otocima i obali, što je bilo važno u vrijeme organiziranja oružanog otpora. Iako je okupator nastojao onemogućiti pomorske veze, one su se redovito održavale. Osobito veliku ulogu odigrali su „punktovi“, partizanske pomorske stanice za prijem i odašiljanje ljudstva i materijala s organiziranom službom osmatranja i obavještanja.

Prepadi na pomorski promet

Oružana partizanska borba na moru počela je 24. siječnja 1942. godine kada su biokovski partizni u luci Gradac u Makarskom primorju zarobili neprijateljski motorni jedrenjak „Merkur“.

Prepadi na neprijateljski pomorski promet postali su sve učestaliji: u veljači su partizani zarobili motorni jedrenjak „Darko“; u svibnju su na ušću Neretve potopili dva glibodera a na Makarskom primorju zarobili motorni jedrenjak „Mira“; u srpnju su partizani u Supetru s obale napali i zarobili neprijateljski brod, a brački partizani prisilili neprijateljski motorni jedrenjak da pristane uz obalu i zarobili ga. Istog mjeseca u Živogošću je zarobljen i potopljen neprijateljski brod „Ica“, na otoku Ižu su partizani borbom prsa o prsa zarobili motorni jedrenjak „Sofija“. U kolovozu su partizani kraj Korčule prepadom iz čamca na vesla zarobili neprijateljski motorni jedrenjak „Dux“, a na Braču kod Bola i Sutivana s obale napali i zarobili dva teretna broda. Na rijeci Krki zarobljen je motorni brod linije Šibenik-Skradin, te napadnut motorni brod koji je prevozio talijansku vojsku.

Primorski vod, formiran u rujnu 1942. godine od boraca Biokovskog bataljuna Vid Mihaljević, bio je prva partizanska jedinica čije su borbene akcije bile usmjerene isključivo na more. Vod je održavao stalnu vezu između Hvara i obale, ometao talijanski priobalni promet i svojim naoružanim leutom „Pionir“ djelovao iz Podgore. Svoj najveći uspjeh postigao je prilikom napada na talijanski pomorski konvoj 31. prosinca 1942. i 1. siječnja 1943. godine zarobljavanjem šest neprijateljskih motornih jedrenjaka.

Sekcija za ratnu mornaricu

U prosincu 1942., na teritoriju GŠH, VŠ NOV i POJ formirao je u Dalmaciji Mornaricu Narodnooslobodilačke vojske. Prekretnica je nastupila povijesnim činjenicama da je tijekom 1942., na hrvatskom dijelu Jadrana od partizanskih jedinica potopljeno 24, a oštećeno 11 neprijateljskih brodova. Saznavši za tu stvarnost, a čuvši je od mladih mornaričkih oficira koji su došli iz Makarskog primorja u Bosanski Petrovac, 17. prosinca 1942., Tito je zapovijedio da se pri Štabu Četvrte Operativne zone Hrvatske (Dalmacija) formira Sekcija za ratnu mornaricu, kao organ Štaba 4. OZ. Za rukovoditelja Sekcije imenovan je mladi poručnik korvete **Velimir Škorpik**, koji je prije toga pobjegao iz Mornarice NDH u Makarskoj.

Zadatak Sekcije je bio organizirati mornaričke jedinice i napade na talijanski pomorski promet. U Podgori je 23. siječnja 1943., osnovan Prvi mornarički odred (150 partizana). Imali su tri prva naoružana partizanska broda – „Pionir“ i „Partizan“ u Podgori i „Proleter“ (iz Sućurja na Hvaru) u Lovištu na Pelješcu. Započele su česte akcije napada na talijanske konvoje u Hvarskom, Neretvanskom i Korčulanskom kanalu. Ovim se počelo s akcijama većih razmjera i na hrvatskom dijelu Jadrana, što će predstavljati krupan problem za talijansku vrhovnu komandu u Rimu i Stožer talijanske mornarice - „Mari Dalmazzia“, u Splitu.

Poslije kapitulacije Italije formirane su tri mornaričke komande: Komanda mornarice u Crikvenici, Obalska komanda u Splitu i Obalska komanda kninskog sektora u Ždrelcu (otok Pašman). One su u svom sastavu imale flotile patrolnih čamaca, obalsku artiljeriju, osmatračke stanice, lučke kapetanije i zastupništva. Rješenjem Vrhovnog štaba od 18. listopada 1943., sve tri komande su objedinjene u Mornaricu NOVJ. Za komandanta je imenovan **Josip Černi**, a za komesara

Sergije Makiedlo

. Mornarica koja je imala sjedište u Hvaru, objedinila je rad pojedinih mornaričkih komandi i organizirala ih u jedinstveni sustav te podijelila obalno područje u šest pomorskih obalskih sektora. Tijekom 1944. godine došlo je do daljnje reorganizacije Mornarice NOV.

Brojni (ne)borbeni zadaci

Od rujna 1942., kada je formiran Primorski vod, do svibnja 1945., kada se završio pomorski rat na Jadranu, brojno stanje Mornarice NOV od nekoliko ribarskih čamaca i dvadesetak ljudi naraslo je na 14 tisuća ljudi. U toku narodnooslobodilačkog rata Mornarica NOV imala je u svom sastavu 16 naoružanih brodova, 69 patrolnih čamaca, dvije desantne flotile s 12 desantnih brodova, 11 parobroda o vođe od 200 motornih jedrenjaka.

Međutim, i gubici Mornarice NOV u izvršavanju vrlo obimnih i kompliciranih zadataka, s obzirom na njezine snage, bili su veliki. Izgubljena su ukupno 63 broda. Neprijatelj, u prvom redu njemačka mornarica i avijacija, uništio je 40 brodova, saveznički brodovi i zrakoplovstvo potopili su zabunom 7 brodova, a 16 brodova izgubljeno je zbog raznih udesa na moru.

P. S. Prvi predsjednik samostalne Hrvatske **Franjo Tuđman** je 12. rujna 1991. godine svojim ukazom službeno utemeljio Hrvatsku ratnu mornaricu. Dan Hrvatske ratne mornarice obilježava se 18. rujna, u spomen na pobjedu neretvanskih Hrvata nad mletačkom flotilom dužda Kandijana 887. godine.

Bojan Miroslavljev

